

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Baptiste Mantuani Bucolica// seu Adulescentia in decem
aeglogas diuisa//**

Baptista <Mantuanus>

Hagnoiae, 1517

VD16 S 7197

Adrianvs

urn:nbn:de:bvb:12-bsb00004847-4

DE VITA BEATA

F. BAPTISTÆ MANTVANI CARMELI ORDINIS

professoris de Vita Beata libellus incipit.

Rater Baptista Petro Spagnolo patri suo S. D. P. Ocioſo mihi

f aliquid ad reſcribere nuper in mentē uenit. Et cum diu mecū ipſe cogitaſſem unde poſſem exordiū ſumere, in materiā ſane pulcherriſſimam omniūq; cognitione digniſſimam incidi. Ea eſt Vita beata quæ quia ab omnibus amari debet, nec amari poteſt niſi prius cognita fuerit, non inutile mihi uilum eſt, ſi quidnam ea ſit, & quibus gradibus comparet aperiuiſſem. Cur uero hunc libellum ad te potius q̃ ad aliū miſerim, duabus potiſſimū cauſis factum eſt. Primo, ut quale eſſet genus exercitationum mearū agnoſceres, & ne fruſtra me haſtenus triuiſſe tempus forſitan exiſtimares. Secundo ut de re tam exquisita & immortalī deo q̃ gratiſſima ad egregium mihiq; gratiſſimum uirum ſcriberem. Ego em̃ qui te mihi charior ſit inter mortales habeo neminem, nec tñ uelim ut a me p̃clariſſimū quid expectes, nam neq; hanc materiā tam diſſuſe ut tractari poſſet dicendam aſſumpſi, in qua diligēter explicanda M. Tullius Cicero facundiæ ſuæ neruos cōtendere poſſet. Sed ingeni tēuitate conſulens multarū ſententiā ſoſculos ſummatim delegi, & huic libello inſerui, q̃s legens ipſe agnoſces. Et qm̃ ego ſemp animo aduerſi dialogorū ſtilum pene omnibus eſſe gratiorem. Ciceroniano more duos colloquentes introduxi Gigonem ſcilicet & Adrianum, hunc de uita beata iterrogantem, illum uero interroganti reſpondentem. Et quia forſitan hi homines qui ſint ignoraſ, breui aperiendum eſt. Gigo integerrimæ uitæ homo eſt q̃ tres et ſeptuaginta nat⁹ annos in noſtra religioe cōſenuit, multæ ſunt in eo uiro literæ & ſapientiā, qualis in Catone fuit multarum uſu comparata. Hic in quibus rebus beata uita conſiſtat probe nouit. Adrianus iuuenis optimæ indolis, cui integritatem in hoc uno perpēdas, q̃ a prædiſti ſenis latere nunq̃ diſcedat. Nō enim eſt credibile eius uitam prauam eſſe qui bonorum ſemper conſuetudine utitur. Finge itaq; hos duos poſt prandium moderate ſumptum, & poſt completas gratiarum actiones in hortulum ſecedere, & ſub umbra parulæ arboris inter odoriferas herbas deambulantes hoc pacto cōepiſſe ratiocinari.

ADRIANVS

Rogo te pater ſi me amas, ut qui poſt q̃ iuuentutis annos ingreſſus ſum, ſemp beate uiuere deſyderauī, quæ tam ſit in hoc mundo uita beatior aperias. GIGO. Dum quis uiuit beatam uitam ſilīne dixeris. Eſt enim illa Naſonis poetæ rata ſententiā. Sed ſcilicet ultima ſemper Expectanda dies homini eſt, diciq; beatus. Ante obitum nemo ſupremaq; funera debet. Solon ille uir ſapientiſſimus qui leges Athenienſium condidit, neminem in uita foelicē uocari debere putabat. Quis tam uecors eſt? ut non cognoſcat q̃ parū foelicitatis in hac uita futurū ſit, in quā dū intramus primum oīm flere diſcimus? Quis ſine lachrymis uitæ p̃ſentis curriculū tranſit? quā ſi conſyderemusq; ſit breuis & incerta procul dubio Anto. Crallum imitaremur, quē nunq̃ riſiſſe Solinus meminit. Si forſitan alicui diutius fortuna blanditur, non tñ impunitū abire permittit.

P

F. BAPTISTA MANTVANVS

& quanto tardior tanto grauior procella succedit. Referunt historię Polycra-
tem Samiorū tyrannū aduersam fortunā haud semel exptum q̄ ne om̄is esset
expers incōmodi, annulū aureū in mare piccīt, quē breui post tpe dum cōna-
ret in piscis uentre forte reperit, sed q̄ deus distulerat nequa q̄ abstulit, nam ex
tremo uitę suę ipse cruci turpiter affixus est. Quo sit ut uulgare prouerbium
non sit omnino uanum, quod differē inquam non aufertur. ADRI. Vera sunt
quę dicis, sed ego uitam beatam uoco illam quā si quis in hoc mundo uiuat
possit olim uitam immortalem quam nostri æternam uocant adipisci. GIGO.
Habeo, sed longiusculę disputatiōis locū adducis in aliud tēpus q̄ plus ocii na-
ti erimus differendū, ADRI. Obsecro ne molestum tibi sit quid sentias dice-
re, non peto ut omnia cribratim inquiras, sed tm̄modo sequaris rerū summa
uestigia, hoc em̄ a te discere cupio, a q̄ multa subtiliter disputata, multa etiam
sapienter prudenterq̄ iudicata cognoui. Et da ueniā si uirtutē tuam laudaue-
ro, q̄ tescūq̄ tuis disputationibus intersum. Catonem illū de senectute disputā-
tem uideor uidere, nec minus dicta tua obseruo q̄ olim seruare solebant Del-
phici numen Apollinis. GI. Si tanto desiderio afficeris audire meam de hac re
sententiam, tuę uoluntati, quantum in me erit, morē geram. Atq̄ utinā ego is
essem qui aliqd̄ dignum expectatione tua commorare possem. ADRI. Volo
sane ut hoc negociū suscipias pater, nisi forsitan tibi graue sit. GI. Quid inquis
hactenus nil graue mihi uisum est, q̄ uis magnū qd̄ aliquis fratrū honesto desy-
derio cōpulsus me poposcerit, amicitiaē firmissimū fœdus est idē uelle idemq̄
nolle. ADRI. Loqueris ut sapiētem decet, nec aliter q̄ loqueris te factitasse exi-
stimo. Sed prius q̄ ulteriori loco procedamus, tria sunt quę peto. Primo, quid
sit uita fœlix, secundo in quibus rebus constet, postremo si quis sint qui hac tem-
pestate talem uitam uiuant. Hic nostrę disputationuculę sit triptitus ordo. GI.
Possem tibi multas huius uitę beatę definitiones adducere a diuersis autori-
bus diuersisq̄ locis auditas, sed ne te multis morer, q̄ pacto ab Anneo Seneca
diffiniatur accipe, ego enim cum illo sentio. Beata (inquit) uita est illa quę in re-
cto certoq̄ iudicio stabilita est & immutabilis. ADRIA. Si placet inter nosea
lex esto, ut quotienscunq̄ aliquid obscurioris inter dicendum acciderit inter-
pellare possim. Solet enim plæruncq̄ accidere ut dum uerbum obscurum præ-
termittitur, inde clarum omne id quod sequitur non intelligatur, dum audito-
ris anim⁹ ambiguo dicto percussus hæsitat, nec potest istud ex memoria re-
pellere. GI. Placet qd̄ dicis, laude dignus es audacter loquere, Luxuria a mem-
bris, ignorantia a mente fuganda est, ut Pythagorę placet. Ego semper in ado-
lescente futurę probitatis uerissimum signum iudicaui, si uelit doceri quod ne-
sciat. Omnis labor pro acquirenda doctrina subeundus est. Pythagoras amo-
re sapientię usque ad Ægyptios & Magos penetrauit. Sic eius discipulus Pla-
to eodem se fatigauit itinere, quem uult Augustinus omne id qd̄ de deo locu-
tus est a Hieremia propheta qui tunc in Ægypto uiuebat didicisse. Sed ut de no-
stris dicam. Hieronymus uir ille sanctissimus testatur in quadam epistola se a
pueritia literarū desyderio serbuisse, Apollinarem itaq̄ Antiochię frequenter

DE VITA BEATA

audiuit, Et dñi iam esset cano capite Alexandriam, ut audiret Didymū, perrexit, postea Bethleem reuersus hebraicas literas nocte silente furtim didicit. Timebat enim qui eum docebat ne Iudæi hoc cognoscerent, nō impune tulisset. ADRI. Præclara sunt & notatu digna quæ hæcenus dixisti, sed ut ad propositum redeamus, quid sibi uult id quod in definitione positum est, recto certoq; iudicio. GIGO. Ex eo quod recto dixit uitā beatam debere esse rectam significauit. Rectum uero idem quod iustum significat, & quotiens aliquid oportere iustum esse dicimus, in eo oportere iusticiam esse demonstramus. De qua Euripidis illa notissima sententia dicitur, neq; lucifer neq; hesperus ita mirabilis. ADRI. Quid est iusticia? GI. Iusticia est, ut Tullio placet, uirtus unicuiq; qd suum est attribuens. Sed liquidius a nostro Hieronymo describitur. Iusticia inquit est non peccare, non peccare est legis præcepta seruare. ADRI. Dic quæso, quia mentio de peccatis accidit, est ne uerum quod uulgo fertur. Non peccat inquam qui nihil omnino facit? GIGO. Minuenda est penitus hæc opinio. Nam legis obseruatio bifariam diuiditur ut nihil horum inquam quæ prohibentur faciamus, & nihil ex his quæ iubentur prætermittamus. Lex ipsa inquit Auertere a malo & fac bonum, non satis est dixisse auertere nisi addidisset & fac bonum, qui autem nihil facit, bonum non facit, quia quod nihil est, bonum non est. Non solum oportet ut uestitum nō spoliēs, sed etiam ut spoliatum uestias. Iusticiæ duo sunt membra, quæ ab ea diuelli separariq; non possunt. Pietas scilicet & equitas. Pietas (ut Trismegisto placuit) est ipsum deum immortalem omnium factorem & gubernatorem cognoscere. Finis autē pietatis ut cognitus deus adoretur. Equitas est non ea quam Tullius in recte iudicando æqualitatem uocat, sed omnibus æqualem se præbere, cui contraria est superbia, quæ est omnibus se maiorem existimare. Monet æquitas ut nullus altero uelit esse superior, nam quia indifferenter omnibus pater est deus, omnes pariter germani sumus ex eodem germine christo inquam renati, ubi ista duo nō fuerint ibi iusticia esse non potest. Potest etiam recto iudicio rursus aliter intelligi, ita ut recto interpretetur. i. sano ueroq; iudicio. Sunt enim pleriq; mortaliū qui propter opes, cliētelas, affinitates, seruitia, sodalitates, hospitia, & propter alia huiusmodi fortunę bona se beatos existiment. Sed hi omnes recto ueroq; iudicio procul dubio priuati sunt. Nam si intelligerent nos haud alia causa erecto uultu a summo rerum artifice compositos esse, nisi ut quę supra sunt contemplaremur, & quæ sursum sunt saperemus, non se tot erroribus impedirent, tot stulticiis obruerent, tot deniq; tenebris confunderent. Non hi fœlices appellandi, licet Midæ opes possideant, quia recto carent iudicio, nec reddunt unicuique quod suum est, bonos floccipendunt, sacra non curant deum obliuiscuntur. In talibus uita eorum uersatur, ut hæreditates uel iure capiunt, uel iniuria pupillos expellant, pauperes crucient. Laborant ambitionis morbo, aliud in ore sonat, aliud in pectore clausum laret, amicitias & inimicitias non ex re (ut Crispus inquit) sed ex commodo sibi habent. Hi sunt qui antiqui clamitant uates. Gens antiqua atq; peruersa, hecine sunt quæ

F. BAPTISTA MANTVANVS

deo reddis popule stulte & insipiens? Et alibi. Statuerunt oculos suos in terrā
declinare. Sed hæc de mundanis dicta sunt. Quid uero de his dicā, qui quum
se ipsos regere nesciunt religionis antistites fieri uolunt, ut non solum suas, sed
etiam aliorū animas p̄ditum eant. His aduertenda Claudiani sententia. Tunc
om̄ia inquam iura tenebis quum poteris rex esse tui. Primo igitur sibi mode
rentur, deinde si libebit aliis præsint. Stantes in angulis facienda præcipiūt que
nec ipsi p̄cipientes faciūt. Quis hoc prauum esse iudicium non dicat? Non est
igitur in illis (ut prædictum est) uita beata, quæ sine recto iudicio stare nō po
test. ADRI. Recte mi pater sentis, & huic quod dicis illud carmen Nasonis
poetæ conuenit, Pronaq; quum spectent animā tū cætera terram. Os homini
sublime dedit cœlūq; uidere Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus. Quo
fit ut damnandus sit ille Socrates qui solus Apollinis oraculo iudicatus est sa
piens. Hoc em̄ erat eius prouerbiū. Quod supra nos nihil ad nos. Cuius etiam
Lactantius facit mentionē si recte memini. Sed ut ad p̄dicta reuertamur locū
illum de iusticia manifestius enuclea, ubi dictum est non esse sine equitate iusti
ciam, & æquitatem esse se omnibus æqualem reddere. Dic. quæso nonne ser
uos & ancillas nostri pontifices habent, quibus non modo non æquales, nec
solum ut seruo dominus solet esse superior sed ut semidei reputant? non sunt
igitur pontifices iusti? GIGO. Absit hoc facinus a nostra religione fili, ut in p̄
positis eius iusticia non sit. Sed quum nuper illud Lactantii contra gentes lucu
lentissimum opus haberem in manibus, reperi quod huic quæstioni tuę possit
aptissime responderi. Ait em̄ seruos nobis esse qui quidē tenuiores & asperio
res corporis cultus habent q̄ domini, qd̄ aut̄ ad animam pertinet eadem cura
studio & industria gubernantur. Nam quum homo cōstet ex duobus, ex cor
pore scilicet & anima, quæ inuicem contrariant, qm̄ illud terrenum, hæc cœle
stis, illud mortale, hæc uero immortalis. Et iccirco non facile est utrisq; posse sa
tisfacere. Corpus amat conuiuia somnos & confabulationes. Anima uero cō
tra uult ieiunia, uigilias & orationes. Qm̄ igitur (ut dixi) non potest utrisq; sa
tis fieri, uisum est, utrū horum dignius sit, ut primo ei pareamus, deinde si possi
mus & alteri. Compertum est igitur animam corpori præferendam esse, quo
fit ut seruorum animabus pontifices nostri non minorem ac propriis diligenti
am adhibeant. Quæ autem ipsi ornatiores & politiores incedant, nō ideo faciūt
q̄ membra sua iudicent esse preciosiora, sed ut dignitates & officia quę gerūt
a seruorum conditione uideantur esse differentia. ADRIA. Non opibus sed
uirtutibus p̄fecti debēt excellere. GIGO. Quod magis necessarium est pri
us inuestigari debet, quæ aut̄ magis ornamento sunt q̄ utilitati, postea si possint
acquirantur. Oportet ut p̄tices sint uirtute p̄diti, primum igitur uirtus adi
piscatur. Non absurdum est pontifices tantum habere diuitiarum quantū ui
ctui modico sufficebat. Et qm̄ hæc ornamenta diuitiarum necessaria omnino
non sunt, non primo sed secundoloco quærantur, ita q̄ nec propter ea uirtutes
euanescent. Quis est qui nesciat æquum esse, ut a discipulis p̄ceptor nedum
uirtute discernatur, uerum etiam grauiori quodam & honestiori habitu pri

*Naso
Sonates datur*

*Non iustitiam efficit
sed æquitatem*

*Non possit ex duobus
naturis*

*Quid moris
anima*

DE VITA BEATA

ulterior partim quia discipulo maior preceptor, partim quia modesta corporis ornamenta non paruo adiumento uirtutibus animi sunt ad temperandam grauitatem, ut uulgaris tumultus ac cupiditas reprimi possit ac gubernari. Non est igitur dicendum iniquos esse pontifices quod splendidiore habent uestes, nam ipsa æquitas non extrinsecus circa corpus, sed intrinsecus in animo sedem suam habet. Et quoniam animi cogitationes soli deo manifestæ sunt, ipsi soli de æquitate iudicium relinquendum est. ADRI. Omnia ad uiuum refecisti, ita ut omnia a me seclusa sit dubitatio, quod euenisse puto non solum quia sic se res habeat, sed etiam quia eliminato & quadranti sermone qui tibi & ab arte & a natura concessus est hæc omnia differuisti. Ornata enim politaque oratione ueritas ipsa potentius in auditorum animos influit. GIGO. Vidimus hætenus quid esset uita beata, quæ posita est iusticia, iusticia enim omnes alias uirtutes tanquam filias suo genio concludit. Nunc uidendum puto quibus gradibus ad ipsam iusticiam ascendatur. ADRI. Miro discendi ardore ferueo, expecto quid dicas. GIG. Tria sunt connexa & simul conglutinata ad uitam beatam plurimum conferunt, diuisa uero & separata parum adiuuant. Sunt autem hæc ut nominatim dicam pudicitia contemptus & iusticia. Et unaqueque istarum uirtutum non propter se sed propter aliam queritur. Primo pudicitia flagituratur ut contemptus mundi sequatur, nam mundus ab his facilius contemni poterit quam coniugali uinculo soluti sunt. Nam postquam carnalibus illecebris coeperunt oblectari & in sentinam uitiatorum corruerunt perditum sunt, & penitus desperandum est de salute eorum, nisi misericordie diuinæ potentie digito subleuati fuerint. Queritur item contemptus mundi ut iusticia reperiat, reperiaturque fruamurque difficile conspici potest, qui se negotiis secularibus inuoluunt. Nam coniugis & liberorum cura & ipsa res familiaris a recto iudicio mentes hominum reuocant. Pauci tamen recte uiuere incipiunt, sed tamen non diligenter caueant (uitiis blandientibus) a recto calle deuiant. Primo igitur quibusdam contra ætis pactisque legitimis opes querunt, at ubi gustarunt quam bona sit negotiatio in usuras paulisper incidunt, deinde furtim aliena rapere, pupillos spoliare & proximos non abstinere. Postquam autem in eis incalluit hæc consuetudo furtis & sacrilegiis, modo lateant, minime parcunt, sic malum malo truditur. Hæc omnia in tantum usum conuersa sunt ut non pro uitis, ut sunt, sed pro uirtutibus in mundo nunc habeantur, & si quis talium rerum fuerit expertus, tanquam ignauus ab omni populo repellitur. Quare Satyricus noster Aquinas merito conqueritur. Aude aliquid breuibus gazaris & carcere dignum. Si uis esse aliquid probitas laudatur & alget. Diuitiæ procul dubio sunt humani generis exitium. nec sinunt iusticiam in nostris regnare pectoribus. Quæ res minime Persium latuit, inquit enim. Quod si dolosi spiritus refusserint nummi coruos poetas & poetrias picas Cantare credas pegaseium melos. Adde quod talis est opum natura, ut nunquam satis esse uideant, quod uicium Romanis antiquis Ouidius uersibus his obiicit. Creuerunt & opes & opum furiosa cupido. Et quod possideant plurima plura petunt, O diuitiarum sacra fames, quid non mortalia pe-

P iii

F. BAPTISTA MANTVANVS

ctora cogis? propter te quoties uiolata est iusticia? propter te Sycheus truncatur a fratre. Didopatur exilium. Polydorus membratim secatur. Recte Thebanus Crates suas opes in cæcū pelagus abiecit mersitq; illas, ne mergere tur ab illis. Hæc igitur e mentibus nostris extirpare oportet, & tanq̃ in domū suam introducenda est iusticia, ubi suas possit figere radices, & fructus afferre mirificos. ADRI. Nonne fuisset satius si diuitias quas Thebanus ille philosophus in mare demersit pauperibus tribuisset? GI. Fuisset itaq; melius sed forte metuebat & si pauperibus dedisset, illis accidisset quod ipse fugiebat.

ADRIA. Et forsitan hoc illi in mentem uenerat, sed quoniam circa illa quæ superius commemorauī, omnem rem uersari perpendo, quomodo unumquodq; illorum assequi possimus audire desydere. Et dabis ueniam, si quæ dicis tardius apprehendo, quum sim a teneris Mantuæ nutritus, ubi hoc uitium a densi oris cæli qualitate contraxi. GI. Tum cum Cicerone sentis, ut e dictis tuis perpendo. Refert em̃, ni male memini, Thebanos fuisse ingenio pinguiore. Athenienses uero perspicaciores & acutiores extitisse. Iccirco quia crassus aer & pinguis erat thebis. Athenis uero rarior & subtilior apparebat. Sed hæc committamus, quod nunc instat agamus.

DE CASTITATE

Castitatem septem modis assequi poterimus, firmo inquam proposito, modico cibo, exercitio continuo, raro bonoq; colloquio & consuetudine, sensuum continentia, premii futuri p̃meditatione, auxilio diuino. Septem hæc arbitrio nostro percurramus, dicemusq; non tam eloquenter q̃ sapienter, nam semper magis studui sapiens fieri q̃ eloquens, qui enim facunde dicunt suauiter, qui sapienter utiliter audiuntur. Sed primum modum arripiamus.

DE FIRMO PROPOSITO

Si quis quod facturū est prudenter agere uoluerit, circa quod faciendum est, tria cōsiderabit. An illud inq̃ quod uoluit honestum sit an turpe, utile aut inutile, delectabile an non delectabile. Si res fuerit t̃mmodo delectabilis ita q̃ honestate omni atq; utilitate sit priuata, hæc omnino fugienda est. In quo genere sunt lasciui cantus, & cythararum strepitus, qui infirmas iuuenum mētes alliciunt. Sunt etiam in hoc genere saltationes & choreæ, & omnes corporis illecebræ. Si uero res fuerit delectabilis & honesta apud omnes nationes nō laudo, honestas enim non una est apud omnes, sed qd apud aliquos honestum uidebitur apud nos erit turpe, uerbi gratia, apud Epicurum honestum erat misceretur uxoribus, & corporeas necessitates in propatulo & coram omni populo facere. Si quis igitur apud hoīes huiusmodi fuerit, uti hac honestate non debet. Si uero tale honestū erit ut fidei christianæ nō deroget, concedendum est, quæadmodū est uxore ducere, talibus se uestibus ornare, ut non solū utilitati corporeæ, sed etiā honesto cuidā decori nō luxurioso cōsulat. Si uero hæc tria simul in aliquo reperiant, ita ut sit & delectabile & honestū & utile adhuc est cogitandum, cuius nam sit illa utilitas, an corporis & animæ, an utriusq;. Si tantum corporis, turpe quidem erit christiano si fecerit. Si animæ toto co-